

Türk Dilini (Yabancılara) Nasıl Öğretiyoruz?

Prof. Dr. Nevzat GÖZAYDIN

Türk dilinin yaygınlaştırılması için değişik yöntemlerle öğretim kitapları yıllardan beri yazılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce de birçok Türkçe öğretim kitaplarının hem Türk dilinde hem de yabancı dillerde yazıldığını biliyoruz. Hele Osmanlı Dönemi'ndeki şarkiyat ve Türkoloji uzmanları, özellikle üniversitelerde okutanlar Arapça ile Farsçanın yanı sıra Türkçeyi de öğretmenin çabası içindeydiler. Osmanlıca metinlerin yanında Fransızca veya Almanca çevirilerini verirken bunların nasıl söylenmesi gerektiğine de işaret etmişlerdir. Türkoloji alanında özel bir yeri olan Türkçe öğretim kitaplarının ne zaman, nasıl ve ne tür bir yöntemle yazıldığı konusunda yapılmış ciddi bir araştırma bugüne kadar ne yazık ki, ortaya konamamıştır. Oysa Batı ülkelerindeki Türkçe öğretim konusunda sadece üniversite öğretim üyeleri değil, dışarıdan başka uzmanlar veya meraklılar da birtakım ders kitabı niteliğinde yayınlar yapmışlardır. Ancak bunların ne kadarının, ne ölçüde başarılı olduğu da bilinmeyen bir konudur. Elimize geçen ve özellikle 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında yayımlanmış olan çalışmalara baktığımızda bazı kitapların bugün bile kullanılabilir olduğunu görmekteyiz. Tabii bu tür eserlerin bu konuda deneyimleri yeterli, uzman kişiler tarafından kaleme alındığı da açıkça görülmektedir.¹

Türkiye Türkçesinin öğretilmesi çabalarının yanı sıra Orta Asya'da yaşayan Türk soydaşlarının dillerine ait bazı kitapların da yine çok eski tarihlerde başlamış olduğunu söyleyebiliriz. Bu coğrafyaya büyük ilgi duyan başta Ruslar olmak üzere Almanların, Fransızların ve Macarların Türk dünyasını yakından ilgilendiren öğretim kitapları bir haylidir. Bu kitapların dışında da yayımladıkları aynı konudaki makaleler ise değişik süreli yayınlarda yer almaktadır. Bu kitaplarda olsun, makalelerde olsun öğretilmek istenen dilin bazı sorunları birtakım örnekler ve açıklamalarla sergilenmiştir.

1 Bu konuda yazılmış olan eserlerle ilgili olarak şu yazılarıma başvurulabilir. Burada verilen yazıların künyeleri *Türk Dili* dergisindeki sayılara ve tarihlere aittir: 554 (Şubat 1998), 584 (Ağustos 2000), 595 (Temmuz 2001), 608 (Ağustos 2002), 638 (Şubat 2005), 639 (Mart 2005), 661 (Ocak 2007), 663 (Mart 2007), 678 (Haziran 2008).

Türkçe dil öğretimi kitaplarının genelinde burada elbette 20. yüzyılın başlarında yazılmış olanlar kastedilmektedir belirli bir yöntemin bulunmadığı anlaşılır. Genelde yapılanlar dil bilgisi ile ilgili kuralların önce açıklanması, sonra birtakım kelime ve cümle örneklerinin verilmesi, sonra da bunların Osmanlı Türkçesi ile nasıl yazıldığının gösterilmesi biçiminde sıralanmaktadır. İlk kez Türk dili ile karşılaşan bir amatör okuyucunun veya meraklının bu öğretim kitaplarından büyük bir başarı sağlaması beklenemez. Bunun karşılığında üniversitelerdeki şarkiyat bölümlerinde Arap harflerini Arapça ve Farsça derslerinde gören öğrenciler, Türkçe metinlerle karşılaşınca başka bir sıkıntı ile karşılaşmışlardır. Kendileri bütün harfleri tanımakta, ancak kelimeyi veya cümleyi seslendirme sırasında Türkçede, Arapçadaki gibi üstün, esre, ötre, cezim vb. işareti bulunmadığı için, bir hayli sıkıntı çekmişlerdir. Türkçenin yapısı da farklıdır. Okunuşu da farklıdır. Söyleniş sırasındaki vurgulama da farklıdır. Bunu doğru dürüst bir öğretmenin ağızından duyamayan öğrencinin ne büyük bir sıkıntı yaşadığı kolayca tahmin edilebilir.

Bu konuda başımdan geçen bir durumu da burada örnek olması bakımından anlatmak isterim. Almanya'nın Mainz Üniversitesindeki doktora derslerimden bazılarını Ord. Prof. Dr. Helmuth Scheel'den, bazı dersleri de Prof. Dr. Johannes Benzing'den alıyordum. Prof. Scheel Osmanlı paleografyası derslerini uygulamalı bir biçimde, fermanlar, vakfiyeler vb. belgeler üzerinde göstererek veriyordu. Prof. Benzing ise Türkçe öğreten kitaplardaki yazılı metinleri gösterip okutuyordu. Biz üç Alman ve bir Türk öğrenci grubuyduk. Her iki hoca da metinleri yüksek sesle okuttuğu için Alman doktora öğrencileri arkadaşlarım derslerden birkaç gün önce bir araya gelirler ve benden kelimelerin ve cümlelerin nasıl okunduğunu sorarlardı. Doğru telaffuzu ve vurguyu birkaç kez duyduktan sonra kendileri de aynı şekilde okumayı denerlerdi. Sonradan Germersheim Fakültesinde Arapça profesörlüğüne yükselen Martin Forstner, Bernd Scherner, kütüphaneci Martin ile yine sonradan profesörlüğe yükselen Bn. Helga Venzlaff (Uppleger) - ki zaman zaman aramıza katılırdı - bu şekilde beni dinlerler ve hatta eldeki küçük kayıt cihazını çalıştırıp benim sesimi kayda alırlardı. Sırf hocalardan kocaman bir "maşallah" veya "aferin" alabilmek için böylesine çaba harcarlardı.

Mainz Üniversitesi Almanya'nın en eski üniversitelerinden biri olduğu için içindeki fakültelerde ve bölümlerde Yakın Doğu, Orta Doğu ve Uzak Doğu ülkelerinin yanı sıra Afrika ülkeleri de dil, tarih ve kültür açılarından hep ele alınmakta idiler. Bunlar arasında ilk önce "Orientalistik" adıyla kurulan ve başkanlığını Ord. Prof. Dr. Helmuth Scheel'in yaptığı bölüme onun emekliliği yaklaştığında İstanbul'daki Almanya Başkonsolosluğunda bir dışişleri bakanlığı görevlisi olarak çalışan Prof. Dr. Johannes Benzing 1962-1963 yılları içinde

başkan olarak tayin edilmişti. Prof. Dr. Benzing'in İstanbul'daki görevinden önce uzun yıllar Paris'te yine dışişleri görevlisi olarak hizmet ettiğini biliyoruz. Her iki hocanın Türk dilinin öğrenilebilmesi için yararlandıkları ve kullandıkları iki eser vardı: Prof. Dr. Otto Spies tarafından yazılan, *Türkische Sprachführer-Grammatik, Gespraech, Redensarten* (Bonn, 1960) ve Prof. Dr. Hans Joachim Kissling'in kaleme aldığı, *Osmanisch-türkische Grammatik* (Wiesbaden, 1960). İşte bu iki kitaptaki Türkçe metinleri ben dikkatlice ve yüksek sesle okurken arkadaşlar dikkatle dinler ve teybi çalıştırırlardı. Benden sonra onlar kasetleri tekrar tekrar dinler, kendileri de o metinleri okumaya çalışırlardı.

Biz doktora öğrencilerinin deneme-yanılma yoluyla bulunduğu bu görerek-yazarak-duyarak-okuyarak yönteminin bir "yöntem" olduğundan haberimiz bile yoktu. Ne zamana kadar? Ta ki, bu yöntemi kullanarak ortaya konulan, kitaplar ve bu kitaplar içinde verilen CD'ler çıkana kadar... Son yıllarda bu yöntemle yazılan öyle çok kitap çıktı ki... Hem dil bilgisi öğretiyorlar, hem günlük ihtiyaçlar ve konuşmalar dile getiriliyor ve hem de bütün konular güzel ve doğru konuşanlar tarafından CD'lerden dinleniyor. Önceleri teknolojik gelişmelere paralel olarak makara teypler vardı ve bunları kitapla vermek imkânsızdı. Ancak daha sonra kasetli teypler çıktı. İş daha kolaylaştı ve kasetler eşliğinde bazı kitaplar verildi. En sonunda bilgisayar teknolojisinden yararlanılarak herkesin kolayca kullanabileceği CD'ler kitaplara eşlik etmeye başladılar. Hem Türkçe öğretmek için, hem başka yabancı dilleri Türk öğrencilere öğretebilmek için...

Türkiye'de yurdumuza gelen ve çeşitli dallarda öğrenim görmek isteyen yabancı uyruklu öğrencilere Türk dilinin öğretilmesi konusu, Avrupa ülkelerindeki çabalara bakılırsa, bizde en çok elli yıllık bir geçmişinin olduğunu görürüz. Üniversitelerde okutulan branş derslerini anlayabilecek duruma getirilmek istenen yabancı öğrenciler öncelikle Ankara ve İstanbul Üniversitelerinde "Yabancılar için Türkçe" kurslarına devam ediyorlardı. Bunun için ayrı bir enstitü veya kurum üniversitemizin bünyesinde yer almıyordu. Sadece ilgili rektörlük bünyesinde genellikle akşam saatlerinde Türk dilini öğretebilecek düzeyde yetişmiş öğretim üyeleri bu derslere giriyordu. İstanbul'daki kurslarda Sermet Sami Uysal'ın teksir hâlindeki üç kitaptan oluşan ders notları ile Ankara Üniversitesinde Prof. Kenan Akyüz'ün hazırladığı metinler aracılığıyla bu dersler işleniyordu. Ankara'da sonraları Prof. Dr. Hamza Zülfikar'ın ve diğer öğretim üyelerinin bu yoldaki yoğun çabaları sonunda ve giderek artan yabancı öğrenci sayısı karşısında nihayet bunun bir kuruluş şekline büründürülmesi söz konusu olmuştu. Böylece rektörlüğe bağlı Türkçe Öğretim Merkezi (TÖMER) kuruldu ve ayrı kadrolara sahip olan bu merkezde yine Türkoloji öğrenimi görmüş ve iyi kötü yabancı dili de olan elemanlar görevlendirildiler. Bu örnek daha sonra çoğalan üniversite

sayısına paralel olarak diğer üniversitelerde de aynen ve aynı ad altında kurulup işletilmeye başlandı.

Ancak bütün bu gelişmelere rağmen Türk dilinin hangi yöntemle öğretilmesi gerektiği, öğrencilerin geldikleri ülkelere göre ayrılıp ayrılamayacakları, sınıfların farklı düzeylerdeki öğrencilere göre düzenlenmesi, okutulması gereken metinler, bunlara eşlik edecek yardımcı metinler, öğrencilerin yaş grupları vb. konular üzerinde önceleri pek durulmadı. Aradan zaman geçtikçe bu sorunların bazıları sistemli ve ciddi bir biçimde ele alınarak bazı düzenlemelere gidildi. Avrupa'daki örneklerinin durumuna bakarsak, söz gelimi Almanya'daki yabancılara Almanca öğretim sisteminin en az altmış yetmiş yıllık bir geçmişinin olduğunu görürüz. Dolayısıyla bizim bu kuruluşlarımızın yeni sayılabileceğini, yukarıdaki sorunlara bu alanda iyi yetişmiş öğretim elemanlarının çare ve cevap bulabileceğini, bu işin "çok ciddi" bir görev olduğunun bilinmesi gerektiğini de aklımızdan çıkarmamız gerektiğini vurgulayalım.

Üniversitelerimizde son yıllarda önemi artan Türk dili öğretimi dolayısıyla bu konuda yeni bölümler açılmaya başlandı. Var olan Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinden, rektörlüğe bağlı Türkçe okutmanlarının görevlendirildiği bölümlerden başka bir de Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi bölümleri açıldı. Bu yeni bölümlerde genellikle Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olanlar görev başına getirildi. Bunların dışında da çok az olmak üzere Dil Bilimi mezunlarına iş verildi. Bu öğretim elemanlarının büyük çoğunluğu Türk olduğu için ve esas mezuniyetleri Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden bulunduğu için daha önce gördükleri ana dersler gibi öğrencilerini de yetiştirmeye çalışıyorlar. Oysa rektörlüklere bağlı Türkçe öğretim merkezlerinde, gelen farklı yabancı öğrencilere ders verecek öğretmenlerin yukarıdaki iki bölüm mezunlarından daha farklı bir donanımına sahip olmaları gerekmektedir. En az bir veya iki yabancı dili iyi derecede bilmeleri başarılarını destekleyecektir.

Ancak asıl başarı kullanacakları yöntemi iyi bilmeleridir. Hangi yöntemi kullanacaklardır? Kullanacakları yöntem uygun ders kitabı var mıdır? Bu kitaplardaki metinler hangi yabancı ülkeden gelen öğrencilere yöneliktir? Asıl ders kitabının yanında yardımcı bir el kitabı var mıdır? Öğretmenin kendisinin kullanacağı özel bir kitap hazırlanmış mıdır?

Bu ve bunlara benzer soruları gündeme getiren, son on yılda bütün Türkçe öğretim merkezlerinde farklı farklı ders kitaplarının ortaya çıkmasıdır. Bu merkezlerde görevlendirilen öğretim elemanları, alanın boş olduğunu görünce, biraz da ticaret yapma amacıyla, alelacele birtakım ders kitapları yazıp bunları

kullanarak derslerini işlemeyi yeğlediler. Hemen hemen bütün TÖMER’lerde işlenen ders kitapları hep orada görevli elemanların kaleme aldığı çalışmalar... Çoğu karanlıkta el yordamıyla buldukları bazı sonuçlara bakarak, denemeyanılma yoluyla tespit ettikleri metinlerden oluşan bu kitapların herhangi bir yabancı milletin öğrencisine yönelik olduğunu söyleyemeyiz. İster Afrika, ister Avrupa, ister Orta Asya Türk kökenli öğrenci olsun, hiçbir şey fark etmiyor. Aynı metinler ve bunlara bağlı sorular hepsinde aynı... Öğretim elemanı, karşısında karmakarışık bir durumda bulunan bütün bu milletlerin çocuklarına toptan, hiç ayırmadan aynı tutumla ders veriyor...

Üniversitelerde rektörlüklere bağlı olarak programlanan ve hemen her fakültede mecburi ders kabul edilen Türk Dili dersleri için görevlendirilen elemanların ilk yıllarda lise öğretmenleri olduğu da unutulmamalıdır. Onları ders saat ücretiyle, geçici olarak atayan ilgililer daha sonra okutman kadroları açarak önceleri lisans öğrenimi yapmış elemanları, yıllar sonra da en azından yüksek lisans veya doktora yapmış insanları bu dersler için görevlendirdiler. Her geçen yıl akademik kariyer yapmış insanların sayısının artması üzerine de, artık bu dersler uzmanlar tarafından verilir oldu. Bu bölümlerde okutulan kitapların da yine yukarıda belirttiğim gibi, o bölümde ders veren öğretim elemanları tarafından ve her üniversite için farklı farklı yazıldıklarını belirtmek gerekli. Ticaret kaygısı hep ön sıraya yerleşiyor, anlaşılan...

Hemen hemen bütün üniversitelerin birinci sınıflarına kaydını yaptıran öğrencilerin mecburi ders olarak aldığı Türkçe dersi için yazılan kitapların ortak bir amacı var: Yeni öğrencilere Türkçe ve kompozisyon bilgilerini yeniden gösterip uygulamalarla onların eski bilgilerini canlandırmak. bu amaç doğrultusunda yazılan kitapların adları da aşağı yukarı birbirinin aynı.² Ancak mezuniyetleri lisedeki değişik bölümlerden olan ve yine farklı fakültelerde okuyan, kendi mesleki kaynak ve yardımcı kitapları bulunan öğrencilere bütün üniversiteye hitap eden ortak bir türkçe kitabı ne kadar yararlı olmaktadır? Kendi bilim dalına ait kitapları, makaleleri, raporları ön plana çıkarmayan genel bir Türkçe kitabı o bölüm öğrencisinin ilgisini ne kadar çeker? Bir hukuk öğrencisinin ihtiyacı olan Türkçenin bir ziraat veya mimarlık öğrencisine ne kadar yararı olur? Bir işletme veya ekonomi öğrencisinin bir tıp öğrencisiyle aynı metinleri okuması bu öğrencinin başarısına nasıl etki edebilir?

2 bk. Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep vd., *Türk Dili ve Kompozisyon*, Ekin yayınları, Ankara 2005.
Aktaş, Prof. Dr. Şerif Osman Gündüz, *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Akçağ yayınları, Ankara 2005.
Yavuz, Prof. Dr. Kemal vd., *Üniversite Türk Dili ve Kompozisyon*, Bayrak yayınları, İstanbul 2003.
Yakıcı, Dr. Ali vd., *Üniversiteler için Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*, Gazi Kitabevi, Ankara 2008.
Durmuş, Mustafa (ed.), *Üniversiteler için Türk Dili El Kitabı*, Grafiker yayını, 2009.

Bu sorunları ortadan kaldıracak için yapılacak en önemli iş, her fakültenin dersleriyle yakından ilgili olan, meslek bilgilerini destekleyen, gerekli örnekleri sergileyen, doğru ve tutarlı metinlerin işlendiği özel Türkçe kitaplarının yazılmasıdır. Böylece o fakülte öğrencisi daha ilk yılından itibaren kendi meslek bilgisine ve terminolojisine yakınlık duyacak, seçerek aldığı bölüm derslerinde de daha başarılı olacaktır.

Ancak burada önemli bir sorun üzerinde hiç durulmadı ve durulmuyor da... Bu dersleri verenlerin akademik kariyere sahip olmaları, ille de bu dersleri en iyi öğreteceklerine bir kanıt değil. Çünkü bu elemanların büyük bir çoğunluğu yüksek lisans veya doktoralarını başka yan dallarda yapmış insanlar. Söz gelimi, Eski Türk Edebiyatı, Yeni Türk Edebiyatı, Türk Halk Edebiyatı, Eski veya Yeni Türk Dili vb. ana bilim dallarında yapılan kariyerlerin Türkçeyi yabancılara (veya Türklere) öğretme aşamasında ne kadar yararlı olacağı bir tartışma konusudur. Sadece kariyer yapan, ama öğretimde yöntem bilmeyen, hangi yabancı ülkenin öğrencilerine ne tür yaklaşacağını ve metinler öğreteceğinin deneyimini yaşamamış okutmanlar ne kadar başarılı olacaklardır? Gerek TÖMER birimlerinde gerek rektörlüklere bağlı birimlerde böyle göreve getirilenlerin başarılı olabilmeleri için özel bir eğitim örneğinden, öğretim yolundan geçirilmeleri doğru bir davranış olarak görünmektedir.

İkinci önemli bir nokta da öğrencilere verilecek derslerin düzeylerinin sınıflandırılmasıdır. Türkçenin dil bayramı olan 26 Eylül'de kutlamalar yapılırken bunun evrensel bir kutlama gününe dönüştürülmesini düşünmüştüm. Bunun için girişimlerde bulduktan sonra Prof. Dr. Özcan Demirel'in de çabalarıyla bütün Avrupa'da 26 Eylül'ün Avrupa Diller Günü olarak kabul edilmesini, Türk Dil Kurumunun öncülüğünde kabul ettirmiştik.³

Yabancılara bir dilin öğretilmesi Avrupa Birliğinde de sık sık gündeme getirilmişti. Bir bilgi düzeyi sınıflandırılmasının tartışılması yapılmış ve sonunda üç ana düzey belirlenmişti. Buna göre öğrenci önce temel öğrenim sürecinden geçecek, daha sonra orta ve yüksek düzeylere gelebilecekti. Avrupa Birliği bunun için bir dil pasaportu veya Dil Gelişim Dosyası hazırlandı. Bu dosya içinde üç ana bölüm bulunmaktadır. İlk bölüm dil pasaportudur. Bu Avrupa Dil Pasaportu'nu Dil Geçmişi ve Dil Dosyası izlemektedir. Temel, orta ve yüksek düzeylere ayrılan bilgi düzeyinde de ayrıca beş alt bölüm bulunmaktadır. Bunlar Dinleme, Okuma, Sözlü Anlatım ve Karşılıklı Konuşma ile son olarak Yazma alt bölümleridir. Her biri kendi için ayrıca ikiye ayrılır. Temel Bölüm A1

3 bk. Özcan Demirel, *Yabancı Dil Öğretimi - İlkeler, Yöntemler, Teknikler*, Usem yayınları, 1990; Ahmet Kocaman, "Yabancı Dil Öğretiminde Yeni Yönelimler", *Ortaöğretim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimi ve Sorunları*, TED yayınları, 1983.

ve A2, Orta Bölüm B1 ve B2, Yüksek Bölüm C1 ve C2 şeklindedir.

İlk ana bölüm "Dinleme" içindeki A1 şu özelliklere sahip olanları işaret eder: Yavaş, açık ve düzgün konuşulduğunda, kendimle, ailemle ve en yakınlarımla, yakınımda bulunanlarla ilgili aşına kelimeleri, temel kullanım kalıplarını anlıyorum. A2 ise şunları göstermelidir: Çok sık olarak tekrar edilen kelimeleri ve benim konumla ilgili kullanım kalıplarını anlarım. Bunlara ilişkin temel düşünceleri de kavrarım. B1'de öğrenim sırasında, okulda, iş hayatında, boş zamanları değerlendirirken konuşmaların ana çizgilerini anlarım. Yavaş, açık ve doğru olmak şartıyla radyo, TV programları hakkında bilgi sahibi olurum. B2 düzeyi ise, güncel, uzun ve kendi konumla ilgili konuşmaları anlarım, karışık cümlelerin ne anlama geldiğini çıkarırım. Sinema, TV filmlerinde güncel ve standart dil kullanıldığında da filmi anlarım. Yüksek bölüm olan C1 düzeyinde uzun konuşmaları dolaylı yoldan yapılmış olsa bile, anlarım ve konu hakkında bilgi sahibi olurum. Sinema, TV filmlerini rahatça takip ederim. C2 düzeyinde artık ister canlı yayın olsun, ister başka türlü konuşma olsun, konuyu anlamakta ve izlemekte zorluk çekmem. Ancak konuşma standart dilde olmalı, bölge ağız özellikleri taşımamalıdır.

İkinci ana bölüm olarak kabul edilen "Okuma" yine aynı alt bölümlerdeki özellikleri istemektedir. Sırasıyla şöyle gösterebilirim:

A1. İlan, afiş, katalog vb. metinlerdeki aşına kelimeleri ve ibareleri anlarım.

A2. Kullanım kılavuzlarındaki, ilanlardaki, zaman çizelgeleri ve lokanta mönülerindeki kavrar, kısa ve basit metinleri anlarım.

B1. Güncel dildeki veya kendi mesleğimle ilgili olan ve sık kullanılan kelimeleri ihtiva eden metinleri anlarım. Kişisel mektuplardaki olayları, duyguları ve görüşleri kavrarım.

B2. Gazetelerdeki yazarların kendi görüşlerinin yapısını ve hangi düşüncede olduklarını çıkarırım. Güncel sorunlarla ilgili yazıları, raporları anlarım.

C1. Çok fazla düşünmeden ve aramadan kullanacağım kelimeleri ve ibareleri, okuduğum metinler içerisinde bulabilir, anlar ve rahatça okurum. Bazı teknik konuları, bilgileri anlarım.

C2. Edebi metinleri, uzmanlık alanlarıyla ilgili makaleleri, soyut anlam içeren, karmaşık yapıları olan metin türlerini okuyabilirim ve anlarım.

Üçüncü ana bölüm olan "Karşılıklı Konuşma" içindeki alt düzeyler de şu şekilde özetlenebilir:

A1. Konuştuğum kişinin yavaş ve açık söylemesi durumunda, kendisinin

bana da basitçe yardımı sayesinde onunla iletişim kurabilirim. Konuşma sırasında basit sorular sorar, cevabını alırsam rahatça anlarım, sorulursa cevap veririm.

A2. Aşına olan konular ile çalışmalar hakkında bilgi alışverişini gerektiren işlerde iletişim kurarım. Kısa sohbetlere katılabilirim.

B1. Dilini bildiğim ülkede bazı sorunlar çıkarsa onları halledebilirim. İlgili alanımda olan veya aşına bulunduğum konular hakkında herhangi bir hazırlığım olmadan konuşmaya katılırım.

B2. Öğrendiğim yabancı dili ana dili olarak konuşan kişilerle anlaşmamızı sağlayacak şekilde ve akıcılık içinde iletişim kurarım. Aşına konularda kendi görüş ve düşüncelerimi açıklayarak etkili olabilirim.

C1. Kendimi doğal, akıcı ve zorlanmaksızın aradığım kelimeleri bularak konuşurum. Mesleki ve toplumsal amaçlarım için etkili kullanırım. Görüş ve düşüncelerimi açıkça ifade eder, karşımdaki insanların konuşmalarıyla ilişki kurabilirim.

C2. Her türlü tartışmaya, konuşmaya hiçbir zorluk çekmeden katılırım, ilgili terimleri ve deyimleri kullanırım. Anlamdaki farklılıkları anlarım, kullanırım. Konuşma sırasında bir sorun ortaya çıkarsa, karşımdakilerinin farkında olmalarına fırsat vermeden ustalıkla ifademi yeniden değiştirebilirim.

Dördüncü ana bölüm "Sözlü Anlatım" bölümü olup şu düzeylere ayrılmıştır:

A1. Tanıdığım insanları, yaşadığım ortamı anlatabilmek için basit kalıpları, ibareleri ve cümleleri kullanırım.

A2. Basit bir dil kullanarak kendimi, ailemi, diğer insanları, hayatımı, eğitimdeki geçmişimi ve son işlerimi tanıtmak için kalıp ibareleri ve cümleleri kullanırım.

B1. Olayları, isteklerimi, deneyimlerimi, ümitlerimi ve gelecekteki hayallerimi tanımlayabilmek ve anlatabilmek için birbirlerine bağlayabilirim. Bunun için gerekli kalıp ifadeleri kullanırım. Görüş, düşünce ve planlarımı açıklayıp bunların sebeplerini anlatırım. Bir filmi, kitabı veya hikâyeyi aktarıp kendi görüşlerimi açıklarım.

B2. İlgili olduğum konularda açık, net ve ayrıntılı bilgi veririm. Bunların olumlu veya olumsuz taraflarını meydana çıkarır, ayrıca bir konu hakkında düşüncelerimi belirtebilirim.

C1. Karmaşık gibi görünen konuları başka konularla bağdaştırabilir, düzgün ve ayrıntılı bir şekilde tanımlayabilir, değişik görüş açıları sayesinde

uygun bir sonuca bağlarım.

C2. Konuşmamı hemen her konuda gelişmelere ve ortama uyan bir üslupla, dinleyenlerin önemli noktaları anlayıp hatırlamasına yardımcı olacak şekilde etkili, düzgün ve mantıklı yapar, ya da karşıt görüş belirtirim.

Bu belgenin son ana konusu da "Yazma" olarak belirlenmiştir ve düzeyleri şöylece özetlenebilir.

A1. Kendi kişisel bilgilerimi bir kâğıda dökerim, kısa ve basit cümleler yazarım.

A2. Kısa notlar, görüşler belirtebilir, teşekkür mektubu gibi kısa mektuplar yazarım.

B1. İlgi alanıma giren konularda düzgün bir metin yazarım. Deneyimlerimi, görüşlerimi ve izlenimlerimi belirten kişisel mektuplar kaleme alabilirim.

B2. İlgilendiğim konularla bağlantılı olarak ayrıntılı yazılar, mektuplar yazabilirim. Herhangi bir destek veya karşı çıkma durumunda bilgi sunacak bir kompozisyon veya rapor düzenleyebilirim.

C1. Düşüncelerimi açık, net, ayrıntılı olarak iyi düzenlenmiş metin hâlinde kaleme alıp bir yazı, rapor vb. yazarım. Öneme inandığım konuları ön plana çıkaracak şekilde karmaşık konuları işleyebilirim. Hedefimdeki okuyucu kitlesine uygun düşen bir üslup kullanırım.

C2. Herhangi bir konuda açık, anlaşılır ve akıcı bir dille yazılar yazarım. Etkili, mantıklı ve anlaşılır olacak şekilde bir durumu ortaya koyan rapor, mektup veya makalenin yanı sıra mesleğimle ilgili bir kitabı yahut bir eseri özetleyebilirim, eleştiri yazıları kaleme alabilirim.

Bütün bunlar hazırlanırken ayrıca hemen her düzeyde ders kitaplarının hazırlanması da söz konusu oldu. Bunun yanı sıra dersleri verebilecek elemanlar için el kitaplarının da olması uygun bulundu. Yaklaşık on bir yıldan beri geçerli olan bu Dil Pasaportu veya Dil Gelişim Dosyası acaba bizim TÖMER birimlerinde nasıl kullanılıyor? Başka bir soruyla buna uygun yazılmış kitaplar var mı? Öğreten görevliler hangi yöntemle göre bu kitaplara metin seçiyorlar? Yabancı öğrencinin geldiği ülkelere göre nasıl bir farklılık ortaya koyuyorlar? Türkçeyi öğretim sırasında kullanılan teknikler nelerdir? Bireysel, grup ve küme öğrenciler için ayrı ayrı parçalar hazırlanmış mıdır? Karşılıklı soru-cevap veya gösteri veya drama parçalarının yanında öğrencinin düzeyine göre ikili çalışmalara ne kadar zaman ve yer ayrılmıştır? Büyük üniversiteler olarak adlandırılan ve neredeyse kitle öğretimi yapan Ankara, Gazi, Marmara, İstanbul, Ege gibi üniversitelerin bilgi birikimi diğer yeni kurulan üniversitelerdeki

TÖMER üniteleri için kılavuzluk yapabiliyorlar mıdır? Her üniversite kendi bilgi, deneyim, beceri ve görgüsüne göre mi yukarıda sözünü ettiğim farklı düzeylerdeki ders ve yardımcı kitapları hazırlamış durumdadır? Üniversitedeki bölümünde dersleri izleyecek kadar Türkçe öğrenen bir yabancı öğrenci elindeki düzey belirleme belgesine aslında ne kadar hâkimdir ve bu belge hangi tür sınavlar sonunda kendisine verilmektedir? Genel bir sınav gerekli değil midir? Bu genel sınavı hangi kuruluş veya kurum üstlenmelidir? Her üniversite herhangi bir belgenin verilisinde ne kadar sorumluluk almalıdır?

Son Söz

Bütün bu sorular Türk dilinin öğretilmesi konusunda cevaplandırılması gereken önemli noktalardır. Bunlara en iyi verilecek cevap, bu işin tamamen merkezi bir sistemden yönetilmesi olacaktır. Nasıl ki, üniversitelere girişte merkezi bir sisteme uygun işlem yapılmaktadır, aynı şekilde yabancı öğrencilere Türk dilinin öğretilmesi işinde de bir kurum görevli olmalıdır. Bunu da en iyi, doğru, başarılı ve güvenli bir biçimde bir resmî kurum olan Türk Dil Kurumu yapmalıdır. Böylece bütün karışıklıklar ve dalgalanmalar sona erecek, her öğrenci ciddi bir biçimde bu dil belgesine hakkıyla sahip olabilecektir.